

REVIEWS – COMPTES RENDUS

Ten Westen! Activisme, migratie en subalterniteit in Ivoorkust

Karel Arnaut

VUB Press
Brussel, 2011

Ooit openden wij een boekbespreking met de retorische vraag of je als recensent een boek moet gelezen hebben om het te kunnen beoordelen.

Nu zouden wij graag openen met een al even retorische vraag of de woorden in een titel (en bij uitbreiding in de tekst) verstaanbaar tot wervend moeten zijn (opdat je het zou kopen en, natuurlijk, lezen). De auteur van onderhavig boek denkt duidelijk van niet. Activisme, gaat nog. Migratie kennen we allemaal. Maar subalterniteit? In Ivoorkust dan nog. Effe den dikken er bij gehaald. Subalterniteit bestaat niet! Dan maar gegoogled. Het Nederlandse woord? Nergens te vinden. Gelukkig zijn we meertalig en zien we *subalternity* en *subaltern* opfloepen. Gered! De definitie van *subaltern* gaat als volgt: *the term subaltern identifies and describes the man, the woman, and the social group who is socially, politically, and geographically outside of the hegemonic power structure of the colony and of the colonial Mother Country.* Voilà-zie. Easy. Had dat gezegd, hé... Terug naar Van Dale, maar: *subaltern* lijkt ie ook niet te lusten. Nu: daàr weten we dan nog van dat het ondergeschikt betekent. Oef: de titel hebben we na wat zoekwerk ongeveer begrepen. Ten Westen! nu... (en ja: het heeft een tijd geduurd voor we dit werkje volledig gelezen hebben... die woordkeuze, newaar...).

Het boekje (85 pagina's, met nog een aantal andere voor de literaturopgave) begint met een handleiding van 11 bladzijden. Een wat lange bijsluiter met de obligate moeilijke woorden. Dit eerste deeltje duidt wat volgt, en pretendeert een leidraad mee te geven die de lectuur moet vergemakkelijken. Blijkbaar gaat het werk over de plaats van het Westen – een geografische term die op een of andere wijze verrijkt is met bepaalde connotaties (sic) – in de wereld. Of, met de woorden van de auteur: ‘.. het contrast tussen de essentialistische en de meer concrete, noem het de verwarde benadering van het westen.’ Dat wordt weer opzoekingswerk. Zucht. Laat duidelijk zijn: de auteur hoort duidelijk thuis in de school die vindt dat je enkel wetenschappelijk kan schrijven, of overkomen, wanneer je moeilijke woorden gebruikt. Wij houden een gemakkelijker, meer primaire lijn aan: eenvoudig kan ook, en schrikt eventueel geïnteresseerde lezers niet af... Het werk gaat ook over hoe Ivoorkust en zijn intellectuelen tegen het Westen aankijken. Het duidt hoe

de politieke situatie in Ivoorkust een aantal jaren geleden evolueerde. De auteur beschrijft het activisme van de verschillende studentenbewegingen, jonge en oudere politieke leiders, academici en ook de culturele wereld. Vanuit de vertrouwdheid van Arnaut met de lokale situatie komt de extreme complexiteit van de Ivoriaanse samenleving met al haar problemen en reactiviteit tot leven. Ivoorkust komt tot leven als een interessant en exotisch antropologisch onderzoeksobject, maar ook als een samenleving die op en voor zichzelf bestaat in de regio en de wereld. Ivoorkust komt daarbij bovendien naar voor als een land dat aanzet tot nadenken over ons eigen allochtonen/autochtonen-verhaal. Ook al werd het boek al opgeleverd in 2011, toch is het nog actueel. Zeker gezien de wellenietes-discussie over het gebruik van het woord 'allochtoon'. 'Het heeft me geleerd dat begrippen als allochtonie erg gelaagd zijn en vooral heel vloeibaar,' zegt Arnaut over inzichten die hij zelf heeft opgedaan. 'De enorme verwarring die ontstaat door het gebruik van die woorden laat niet meer toe een onderscheid te maken tussen migratie of problemen rond de herverdeling van rijkdom.' Want: 'Het complexe verhaal van autochtonie en geopolitieke complottheorieën speelt zich af tegen een achtergrond van reële uitbuiting en aanhoudend imperialisme waartegen uiteindelijk weinig tot niets wordt ondernomen.'

Zoals de achterflap aangeeft, is 'Ten Westen!' tegelijk een aanvalskreet en een vertreksignaal. 'Ten Westen!' verwijst naar een plaats waar men even massaal naartoe trekt als men er zich radicaal van afkeert (migratie!). Ook is het Westen steeds meer een plaats die zijn migratiegeschiedenis tegengaat met toekomstbeelden van eigenheid en geworteldheid (integratie!). Dat is zeker waar op mondiaal niveau, en ook op Ivoorkust. Over die dubbele bewegingen en, vooral, over de mensen die daarin figureren, gaat dit boek. Gedurende de twintigste eeuw kende het zuiden van Ivoorkust migratiebewegingen in het zog van de kaalkap regenwoud in koffie- en cacaoplantages. Dit proces gebeurde van zuid naar noord, en van oost naar west. Dit ging door tot deze economische 'ontwikkeling' de buitengrens van Ivoorkust bereikte. Grondschaarste, economische onzekerheid en politieke concurrentie zijn enkele van de belangrijkste ingrediënten van een autochtonievertoog dat de laatste twee decennia in Ivoorkust opgeld heeft gemaakt en waarin het (mondiale) Westen symbool staat voor imperialisme, kolonialisme en economische en politieke machtshonger. Dit complexe verhaal van autochtonie en geopolitieke complottheorieën speelt zich af tegen een achtergrond van reële uitbuiting en aanhoudend imperialisme waartegen uiteindelijk weinig tot niets wordt ondernomen.

De stellingen, discussies en inhoud van het boek zijn doorgaans interessant. Men kan zelfs getuigen van een zekere meerlagigheid vermits politiek, antropologie, sociologie, geschiedenis... door en over elkaar heen meanderen. De auteur is erudiet en beslagen, en dat is leuk. Hij ként Ivoorkust en laat ons meegenieten van zijn kennis. Voor een goed begrip heb je echter wel best een *Who is who in Ivory Coast* bij de hand. De namen vliegen in het rond. Kennis van de regionale geschiedenis is ook een pluspunt. Ook de taal en het Nederlands konden beter. De auteur verliest zich dikwijls in jargon en hermetisch taalgebruik – niet leuk! Buiten de ingewikkelde terminologie bemoelijken ook 'gewone' taalfouten de lectuur: 'Groot was mijn verwondering, maar veel minder dat (?) van het publiek,...'; '... kondigde op (onze cursivering) een [...] programma aan...'; '...

kon blijkbaar weinig (lees: weinigen) deren...' (alledrie in dezelfde alinea, op pagina 8). De zinnen zijn doorgaans onnodig lang. Dit maakt de tekst zwaar om volgen en lezen. De vele acronyemen staan niet in een handige lijst tezamen, terwijl je je af en toe toch wel afvraagt: help! wie of wat is dit nu weer...

Slotconclusie: voor een doorgaans goed ingelicht en gevormd publiek, en met zorg (en een woordenboek bij de hand) te lezen. Welaan dan! Op naar de sofa, boek in de hand!

Patrick Van Damme

Laboratorium voor Tropische en Subtropische Landbouw en Etnobotanie, Universiteit Gent